

Turvapaikanhakijoiden tuki ry
Stödföreningen för asylsökande rf
Support for Asylum Seekers

Eduskunnan hallintovaliokunnalle 7.6.2024
HE 26/2024 vp

Turvapaikanhakijoiden tuki ry:n lausunto

Turvapaikanhakijoiden tuki ry kiittää mahdollisuudesta lausua lakiesityksestä, joka koskee ulkomaalaislainsäädännön oleskelulupasääntelyn kehittämistä. Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi ulkomaalaislakia sekä kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella annetun lain 2 §:ää. Tutu ry vastustaa esitettyjä muutoksia ulkomaalaislakiin monilta osin. Esityksessä tiukennetaan oleskeluluvan saannin ehtoja monin tavoin. Turvapaikanhakijoiden tuki ry:n kanta on, että **oleskeluluvan saaminen on jo nykyisellään kohtuuttoman vaikeaa, eikä tarvetta tiukennuksille ole.**

Käytännössä lakimuutos tarkoittaisi sitä, että tausta turvapaikanhakijana estäisi sekä opiskelijan että työntekijän oleskelulupien hakemisen kokonaan sellaisilta henkilöiltä, jotka opiskelevat tai työskentelevät Suomessa, mutta ovat edelleen tai ovat aiemmin olleet myös turvapaikanhakijoita. Työllistyneiden ja opiskelevien turvapaikanhakijoiden lisäksi lakimuutos tulisi tällaisenaan toteutuessaan ajamaan myös monia muita työllistyneitä ja kotoutuneita ihmisiä karkotusuhan alle tai paperittomiksi vain siksi, että he ovat joutuneet syystä tai toisesta joksikin aikaa vaille oleskelulupaa tai ovat muuttuneen elämäntilanteen vuoksi hakenneet oleskelulupaa uudella perusteella.

Tutu ry arvioi, että esitetyt muutokset tulevat lisäämään ihmisten näköalattomuutta ja paperittomuutta. Arviomme mukaan usealle muutokselle ei ole olemassa selkeää yhteiskunnan tai työelämän etua edistävää tarvetta. Ei ole yhteiskunnan etu estää työhaluisia ihmisiä, jotka jo ovat Suomessa tekemästä työtä ja maksamasta veroja. On myös epärealistinen ajatus, että kaikki kielteisen päätöksen saaneet turvapaikanhakijat palautettaisiin kotimaahan tai he palaisivat itse. Lisäksi lakimuutokset tulevat todennäköisesti vahvistamaan yhteiskunnan marginaalissa elävien määrää, kasvattamaan varjoyhteiskuntaa ja lisäämään paperittomuutta ja pimeän työn tekemistä. Nähdäksemme uudistus on myös täysin vastakkainen niille uudistustarpeille, joita valtioneuvoston ja sisäministeriön omissa selvityksissä sekä järjestökentän ja tutkijoiden lukuisissa selvityksissä on viime vuosina todettu.

Pykäläkohtaiset kommentit perusteluineen:

36 pykälät kokonaisuutena johtavat käytetyiksi tullessaan oleskeluluvan hakijan mutta myös perheiden, oppilaitosten ja työnantajien kohdalla kohtuuttomien tilanteiden

lisääntymiseen, kun muutos elämäntilanteessa, inhimilliset virheet (esimerkiksi väärän luvan hakeminen puutteellisen ymmärryksen tai virheellisten neuvojen vuoksi) ja katkos oleskeluluvassa, voivat johtaa oleskeluluvan epäämiseen tulevaisuudessa. Tällaisenaan uudet pykälät tulevat vähentämään mahdollisuutta joustavaan maahanmuuttoon, rajoittavat viranomaisen tekemää kohtuullisuus- ja tarkoituksenmukaisuusharkintaa ja tiukentavat huomattavasti yleisiä maahanmuuton edellytyksiä, oli sitten kyse mistä tahansa ihmisryhmästä. Tutun näkemyksen mukaan on järjetöntä, että lakiuudistuksella pyritään vaikeuttamaan oleskeluluvan edellytykset täyttävien henkilöiden mahdollisuutta jäädä maahan esimerkiksi elämäntilanteen muuttuessa.

36 a yleiset perusteet jättää myöntämättä oleskelulupa: Tämä kohta on liian ympäröivä ja vaarantaa siten hakijan oikeusturvan.

36 a ensimmäinen momentti, jossa lupa voidaan jättää myöntämättä, mikäli on "perusteltua aihetta epäillä, että ulkomaalainen on hakenut oleskelulupaa perusteilla, jotka eivät vastaa maahantulon todellista tarkoitusta"; on epätasallinen ja epämääräinen, eikä sen seurauksia voi ennakoita. Käytännössä viranomaisen tulisi voida arvioida objektiivisesti hakijan maahantulon tarkoituksia. Pykälän käyttöönotto tulee lisäämään byrokratian määrää ja vähentämään oleskelulupien hakemisen sujuvuutta sekä hakijoiden että yhteiskunnan näkökulmasta. Lakimuutoksessa ei huomioida sitä tosiseikkaa, että jo nykyisellään esimerkiksi työntekijän oleskelulupia on lukuisia erilaisia ja niiden erojen hahmottaminen on haastavaa jopa asiantuntijana lupaprosesseja työksensä tekeville. Vaikuttaa siltä, että ihmisiä saatetaan tulevaisuudessa rangaista esimerkiksi elämänmuutoksesta.

36 b oleskeluluvan epääminen moitittavan käytöksen vuoksi: Paperittomina aiemmin oleskelleiden olisi jatkossa käytännössä mahdotonta hakea oleskelulupaa esimerkiksi työn perusteella. Monet ovat päätyneet paperittomiksi väärän tiedon, puutteellisen neuvonnan sekä turvapaikkamenettelyn ongelmien vuoksi. Olisi järjetöntä estää työhaluisia, usein Suomea puhuvia ja koulutautuneita ihmisiä työskentelemästä ja maksamasta veroja Suomessa. Suomessa on aiemmin tehty lakimuutoksia, jotka lisäsivät paperittomuutta ja monet järjestötahot varoittivat siitä etukäteen. Nyt ollaan jatkamassa samansuuntaisia toimia. Paperittomuuden lisääntyminen ei ole ihmisen itsensä eikä yhteiskunnan etu. Paperiton henkilö haluaa lähes aina laillistaa oman oleskelunsa, eikä paperittomaksi päätyminen ole juuri koskaan ihmisen oma tahto.

36 b ensimmäisessä momentissa määritellään, että laitton oleskelu maassa on este mille tahansa oleskeluluvalle tai jatkoluvalle. Tämä voi johtaa siihen, että pienetkin tahattomat elämänmuutokset tai inhimillisestä virheestä johtuvat katkokset oleskeluluvan voimassaolossa voivat johtaa siihen, ettei oleskelulupaa voi saada tai jatkaa Suomesta käsin ilman, että poistuu Suomesta. Esitystä on tarkennettu niin, ettei esimerkiksi sitä, että unohtaa hakea jatkolupaa ja paperittomana on oleskeltu vain muutamia päiviä, tulkita moitittavaksi käytökseksi. Tutu ry pitää lainkohtaa kuitenkin edelleen kohtuuttomana. Mikäli halutaan ratkaista paperittomuusongelma, on syytä luoda reittejä laillistaa oleskelu ja tätä tukevaa lainsäädäntöä. Nyt lakia säädetään täysin vastakkaiseen suuntaan. Vastustamme kyseistä lakimuutosta, mutta ehdotamme vähintäänkin alla olevaa lisäystä.

- Ehdotamme tämän kohdan poistamista. Vähintään tulisi lisätä esimerkiksi seuraavasti " Edellä 1 momentin 1 kohdassa säädetty ei

koske tilanteita, joissa oleskeluluvalla oleskellut ulkomaalainen on erehdyksessä tai muistamattomuuttaan jättänyt hakematta uutta oleskelulupaa edellisen oleskeluluvan ollessa vielä voimassa” ***tai tilanteita, joissa oleskelu johtuu hakijasta riippumattomista seikoista tai puutteellisesta tiedosta tai se on luonteeltaan lyhytaikaista.***”

36 c Oleskeluluvan epääminen perhesiteen perusteella kohta 4: On inhimillisesti ymmärrettävää, että vanhemmat päättävät lähettää lapsensa turvaan silloin, kun siihen on mahdollisuus ja resurssit ovat rajalliset. Vanhemmat tekevät päätöksiä usein äärimmäisen vaikeissa tilanteissa, joissa hyviä vaihtoehtoja ei juuri ole tarjolla. Tutu ry:n kanta on, että tästä lainkohdasta tulisi luopua. Vähintään on tärkeää, ettei nyt ehdotettua lainkohtaa tulkita liian laveasti. Kohtaa tulisikin tarkentaa niin, että se koskisi vain tilanteita, joissa on ilmiselvästi ja todennettavasti toimittu lapsen etua vastaan. Tällaisia tilanteita on kokemuksemme mukaan äärimmäisen harvoin. Lapsen oikeuden vanhempiinsa tulee olla lähtökohta, ellei ole pitäviä todisteita sitä vastaan. Perheenyhdistämisen tarpeeton hankaloittaminen vaikeuttaa myös lapsen ja nuoren integroitumista suomalaiseen yhteiskuntaan.

36 e: Pidämme hyvänä, että lausuntokierroksen jälkeen lainkohtaa muutettiin sanamuodoltaan ”täysin kohtuuton” muotoon ”kohtuuton”. Esityksessä kohtuuttomuutta tulisi kuitenkin arvioida laajasti kaikkien oleskelulupatyyppeiden kohdalla ja arvioida hakijan tilanteen kokonaisuutta.

36 f: Lakiesityksessä ehdotetaan, että turvapaikkaa aiemmin hakenut tai turvapaikkaprosessissa oleva henkilö ei voisi jatkossa saada oleskelulupaa esimerkiksi työn perusteella. Tämä on hakijan kannalta kohtuutonta ja yhteiskunnan kannalta haitallista. Hyvin harva turvapaikkaa hakeva osaa arvioida omat mahdollisuutensa saada Suomesta kansainvälistä suojelua, eikä yksikään turvapaikanhakija voi etukäteen tietää, riittävätkö juuri hänen turvapaikkaperusteensa turvapaikkaan Suomessa. Onkin kohtuutonta rangaista ihmisiä muissa oleskelulupaprosesseissa siitä, että he ovat aiemmin hakeneet turvapaikkaa Suomessa, sillä turvapaikkaprosessit kestävät monesti pitkään ja hakijat ehtivät oppia kieltä, löytää verkostoja ja työllistyä Suomessa. Turvapaikanhakijoilla on turvapaikkaprosessin ajan työnteko-oikeus ja oikeus opiskella. Tätä on pidetty hyvänä integraation kannalta. Iso osa Tutun asiakkaista joko opiskelee tai työskentelee turvapaikkaprosessin jossain vaiheessa ja työnteko on heille keino elättää itsensä. Monet ovat ehtineet suorittaa toisen asteen tai jopa korkea-asteen tutkinnon Suomessa. Lisäksi monet turvapaikanhakijataustaisista asiakkaistamme työskentelevät työvoimapula-aloilla (etenkin palvelu-, hoiva- ja ravintola-aloilla) tai kouluttautuvat näille aloille oppisopimuskoulutuksessa. Olisi täysin kohtuutonta, ettei ihminen voisi hakea oleskelulupaa, mikäli hänellä on siihen kaikki edellytykset, vain siksi, että hän on aikaisemmin hakenut turvapaikkaa. Lain säätämisen tausta-ajatus, että ihmiset tietoisesti käyttäisivät kaistanvaihtoa väärin, ei pidä paikkaansa. On vastoin Suomen etua estää työhaluisia, kotoutuneita ihmisiä tekemästä työtä Suomessa.

Lisäksi Tutu ry kiinnittää huomiota siihen, että lakiuudistus ja ns. kaistanvaihto ei monilta osin koskisi tilapäistä suojelua saavia Ukrainasta paenneita pakolaisia. Tutu ry pitää hyvänä, että tilapäistä suojelua saaneet voivat jatkossakin hakea oleskelulupaa esimerkiksi työn ja

opiskelun perusteella. Sama mahdollisuus tulisi kuitenkin suoda kaikille turvaa hakeville samoin perustein.

Tutu ry vastustaa oleskeluluvan saannin vaikeuttamista turvapaikanhakijoiden ja paperittomien kohdalla. Muutokset tulevat olemaan yksilöiden kannalta kohtuuttomia, eikä niistä ole hyötyä yhteiskunnalle.

Tutu ry esittää, että siirtymäaikojen suhteen pykälän §36 kokonaisuutta ei pitäisi soveltaa takautuvasti ennen sen voimaantuloa tehtyihin hakemuksiin. Vallitsevan lainsäädännön mukaan hakemuksen jättäminen uudella perusteella, Suomesta käsin tai paperittomana on ollut mahdollista. Jo prosessien pituuden vuoksi olisi kohtuutonta soveltaa uusia säädöksiä aikaisemmin jätettyihin hakemuksiin.

Helsingissä, 6.6.2024

Meri Korniloff
Toiminnanjohtaja

Veera Kaleva
Asiantuntija

Sanna Valtonen
Hallituksen puheenjohtaja